

Rättsavdelningen

Kopia till
Utbildningsdepartementet

REMISSVAR

1 (5)

Datum
2017-03-22

Diarienummer
2017-110-1398

Ert datum
2017-01-24

Ert diarienummer
N2017/00222/HL

Näringsdepartementet

103 33 STOCKHOLM

För Sveriges landsbygder – en sammanhållen politik för arbete, hållbar tillväxt och välfärd (SOU 2017:1)

Centrala studiestödsnämnden (CSN) är positivt inställd till att det skapas en sammanhållen politik för landsbygdernas utveckling. Med två undantag berörs dock CSN inte direkt av förslagen i betänkandet och har därför inga synpunkter på dem.

Det första förslaget som kan beröra CSN är det om att regeringen ska utreda om det ska bli möjligt att minska studieskulder för personer som bor och arbetar i vissa utvalda kommuner. I betänkandet används begreppet ”minskning av studieskulder” men CSN avser att i sitt remissvar använda termen ”avskrivning av studieskulder” eftersom det är den terminologin som används i studiestöds-lagen. CSN vill varken tillstyrka eller avstyrka detta förslag. Om förslaget utreds vidare vill dock CSN lyfta fram vissa synpunkter som bör ingå i direktiven till den eventuella kommande utredningen.

Det andra förslaget som kan beröra CSN är det om att 10 000 statliga jobb ska omlokaliseras från Stockholm.

4.4 Förslaget om att regeringen utreder möjligheten till avskrivning av studieskulder

Det förslaget som på sikt kan komma att beröra CSN är förslaget om att regeringen ska utreda om det ska bli möjligt att avskriva studieskulder för de som bor och arbetar i vissa utvalda kommuner. Eftersom införande av en sådan möjlighet utgör ett politiskt ställningstagande vill CSN varken tillstyrka eller avstyrka att förslaget utreds vidare. Eftersom fördelar med en sådan möjlighet bedöms ligga inom andra politikområden än studiestödsområdet anser CSN att det inte ligger inom myndighetens uppdrag att lyfta fram dessa. För det fall regeringen avser att utreda förslaget vill dock CSN ta tillfället i akt att lyfta fram vissa frågor som bör ingå i den eventuella kommande utredningens uppdrag.

CSN hanterar och administrerar studiestödet som i form av bidrag och lån är en del av utbildningspolitiken. Studiestödet har vissa mål och syften. Det ska t.ex. verka rekryterande för både kvinnor och män och därmed bidra till ett högt deltagande i utbildning. Det ska vidare utjämna skillnader mellan individer och grupper i befolkningen och i och med det bidra till en ökad social rättvisa. Studiestödet ska även ha en god effekt på samhällsekonomin över tiden. En möjlighet

CSN huvudkontoret

Postadress
851 82 Sundsvall

Telefon
060-18 60 00

Telefax
060-18 61 93

Webbadress
www.csn.se

att avskrivna studieskulder för de som bor och är yrkesaktiva i utvalda kommuner skulle enligt CSN:s bedömning inte ligga i linje med studiestödets mål och syfte. Syftet med en sådan möjlighet bedöms snarare ligga inom andra politikområden än det utbildningspolitiska. Eftersom en möjlighet till avskrivning för låntagare i landsbygdskommuner således inte är förenligt med nuvarande mål och syften för studiestödet bör de ändras eller kompletteras om en sådan möjlighet införs.

Kommittén lyfter fram att den aktuella möjligheten till avskrivning av studieskulder finns i Norge och att den haft positiva effekter där. CSN vill därför understrika att det finns vissa skillnader mellan hur det norska och det svenska studiestödet används i respektive land. Till skillnad från det svenska studiestödet används studiestödet i Norge även i andra syften än uteslutande utbildningspolitiska. Det norska studiestödet har t.ex. använts som en form av bistånd till vissa länder genom att kvotstudenter från dessa länder fick studiestöd för utbildning i Norge och möjlighet till avskrivning av studieskulder om de flyttade tillbaka till sitt hemland.¹ Avskrivning av studieskulder i Norge används också i syfte att uppmuntra studier till ett visst yrke (lärare inom vissa ämnen) eller arbete i vissa kommuner för särskilt utpekade yrkeskategorier (läkare). Det svenska studiestödet har hittills inte använts på något liknande sätt. Skulle den nu aktuella möjligheten införas i Sverige skulle det innebära en principiellt viktig ändring av synen på användning av det svenska studiestödet. Det och vilka konsekvenser en sådan ändring skulle kunna få bör därför övervägas särskilt inom ramen för den eventuella utredningen.

Om det skulle införas en möjlighet för vissa personer att få sina studieskulder avskrivna uppkommer vissa rättviseaspekter som bör övervägas.

Om vissa grupper skulle få möjlighet till avskrivning av studieskulder finns det risk för att andra med studieskulder upplever regleringen som orättvis, vilket bl.a. skulle kunna inverka negativt på deras återbetalningsvilja. Möjligheten för fler personer att få sin studieskuld avskriven skulle också kunna strida mot principen att lån ska betalas tillbaka. I regleringsbrevet för budgetåret 2017 anges som ett övergripande mål för CSN:s verksamhet är att verksamheten bl.a. ska säkerställa att lån återbetalas och att detta ska ske i högre utsträckning än tidigare. Möjligheten till avskrivning bedöms därför inte heller ligga i linje med CSN:s aktuella mål enligt regleringsbrevet och det pågående arbete om att få fler låntagare att betala tillbaka sina studieskulder.

En annan rättviseaspekt avser personer med viss utbildningsnivå och studieskulder som redan i dag bor och arbetar i de aktuella kommunerna. I förhållande till dessa låntagare som valt att bo och arbeta i dessa kommuner även utan den aktuella möjligheten till avskrivning av studieskulder skulle en sådan möjlighet inte ha någon avsedd effekt. Kostnaden för avskrivning av dessa personers studieskulder skulle med andra ord inte bidra till någon förbättring av situationen

¹ Kvotsystemet håller på att avvecklas gradvis från och med undervisningsåret 2016-2017.

i de aktuella kommunerna. Skulle man i stället undanta dessa personer skulle det finnas risk för att regleringen upplevs som orättvis.

En ytterligare rättvisaspekt avser personer som studerar utan att ta studielån eller som redan betalat tillbaka sina studieskulder. Det kan nämnas att bara cirka 20 procent av dem som studerar vid komvux och drygt hälften av dem som studerar vid högskolan tar studielån.² Det innebär med andra ord att möjligheten till avskrivning av studieskulder endast skulle kunna bli aktuell för ungefär hälften av alla som studerar på högskola. De som studerar utan att ta studielån och t.ex. finansierar sina studier på annat sätt kan uppleva det som orättvist att staten "bekostar" vissas utbildning men inte andras. Dessutom skulle en sådan möjlighet potentiellt kunna uppmuntra skuldsättning av fler personer än i dag, och i vissa fall även överskuldsättning bland de som kan tänka sig att flytta till aktuella kommuner. Utformningen av avskrivningsreglerna blir avgörande för vilken ekonomisk effekt den aktuella möjligheten kan komma att få. Om en mindre del av studielånet skrivs av kan det finnas risk för större skuldsättning eller överskuldsättning av enskilda. Om en större del av lånet skrivs av eller om fler personer lånar när de annars hade finansierat sina studier på annat sätt ökar i stället statens utlåningskostnad. Dessa och liknande effekter av den aktuella möjligheten bör övervägas inom ramen för den eventuella kommande utredningen.

Mot bakgrund av att endast hälften av alla studerande tar studielån och då vissa redan betalat tillbaka sitt studielån, bör det enligt CSN:s mening utredas och övervägas om det inte finns andra sätt för att uppnå samma syfte, dvs. att få fler personer med viss kompetens till de utvalda kommunerna. Det skulle kunna vara genom ett annat ekonomiskt incitament, t.ex. i form av bidrag eller skattefri premie till de som bosätter sig och yrkesarbetar i aktuella kommuner.

Innan ett förslag skulle kunna införas bör utredningen överväga hur reglerna kan utformas på ett effektivt, rättvist, rättssäkert och kontrollerbart sätt. Exempelvis måste det övervägas vilka personer och vilka utbildningar som ska ges möjlighet till avskrivning, hur bedömningen ska göras om personers bosättning och platsen för yrkesverksamhet, hur bedömning av tid som bosatt och yrkesverksam ska göras (t.ex. vid olika uppehåll och i olika omfattning av arbete), vilka studier som ska omfattas, om avskrivningen ska omfatta alla med en studieskuld, dvs. även studerande på lägre utbildningsnivåer m.m. Det bör också övervägas hur arbete på distans för arbetsgivare utanför de utvalda kommunerna skulle förhålla sig till den aktuella möjligheten. I betänkandet har det lyfts fram att det skulle krävas en avlagd examen. Definitionen på avlagd examen måste i så fall klargöras, t.ex. om det ska räcka med avklarade kursfordringar eller om ett examensbevis ska krävas. Likaså måste ett ställningstagande göras angående utländska examina. Vidare bör övervägas om avskrivning av studieskulder ska ske automatiskt eller efter ansökan, hur en eventuell ansökan ska göras, vad som ska åläggas den enskilde att visa och vad som ska åläggas CSN att kontrollera. I kontakt med norska

² Jämförelsevis kan nämnas att motsvarande siffra för de som studerar med studielån i Norge är 70 procent.

Lånekassen har det framkommit att ärenden om avskrivning av studieskulder på denna grund handläggs manuellt pga. relativt omfattande dokumentationskrav, vilket bör beaktas i utredningens arbete. Även risker för fusk och felaktiga avskrivningar av studieskulder pga. uppsåtliga brottsliga gärningar (t.ex. genom oriktiga folkbokföringar och falska anställningskontrakt) eller misstag bör beaktas. Inom ramen för utredningen måste också övervägas hur skulden ska beräknas. Som exempel på vad som bör utredas är frågor om återbetalningstid vid avskrivning, om beräkning av vilka delar av skulden som skulle kunna skrivas av m.m. Vidare bör övervägas vilken modell av avskrivning av studieskulder som är lämpligast ur bl.a. rättsviseaspekten; om avskrivningen ska ske med ett bestämt belopp, om den ska vara procentuell i förhållande till studieskulden, om den ska göras basbeloppsbaserad eller om avskrivningen ska göras på något annat sätt. Även en översyn av förhållandet mellan den aktuella möjligheten och redan befintliga möjligheter till helavskrivning och delvis avskrivning av studieskulder bör göras.

7.1.4 Förslaget om omlokalisering av statliga jobb

Ett av förslagen i betänkandet är att 10 000 statliga jobb ska omlokaliseras från Stockholm till FA-regioner i behov av statliga arbetstillfällen. I denna del vill CSN framföra följande. CSN har idag elva kontor fördelade över hela landet. Förutom huvudkontoret i Sundsvall finns även kontor i Kiruna, Umeå, Gävle, Eskilstuna, Göteborg, Kalmar, Linköping, Lund, Stockholm och Visby. CSN har för närvarande 927 anställda.³ Av dessa arbetar 46 medarbetare på Stockholmskontoret, eller cirka fem procent av samtliga anställda. Detta visar att CSN redan i dag har en klart övervägande del av sin verksamhet lokaliserad på andra orter än Stockholm. Det kan i sammanhanget också nämnas att 44 medarbetare (cirka fem procent) arbetar på kontoret i Visby, som är en gles landsbygdskommun, och 110 medarbetare (cirka 12 procent) på kontoret i Kiruna, som är en gles blandad kommun.⁴ CSN anser sålunda att myndigheten redan bidrar till att skapa statliga arbetstillfällen utanför Stockholm.

Kommittén har i betänkandet pekat på möjligheten att omlokalisera funktioner inom myndigheter, i stället för att fokusera på att omlokalisera hela myndigheter, eftersom myndigheter av olika skäl kan vara betjänta av att vara lokaliserade i Stockholm.⁵ Mot bakgrund av att CSN endast har en mycket liten del av sin verksamhet förlagd i Stockholm anser CSN att skälen för att låta myndigheten ha fortsatt möjlighet att vara representerad där klart överväger den nytta som en eventuell omlokalisering av 46 arbetstillfällen skulle kunna innebära för aktuella FA-regioner. Mot denna bakgrund anser CSN att förslaget om omlokalisering av statliga arbetstillfällen från Stockholm inte ska beröra CSN:s verksamhet.

³ Uppgift från februari 2017.

⁴ Klassificeringen framgår av s. 277 i betänkandet.

⁵ Betänkandet s. 187-188.

Beslut om detta remissvar har fattats av chefsjuristen Åke Svensson efter föredragning av verksjuristen Emina Fazlic. I arbetet med remissvaret har även utredaren Carl-Johan Stolt deltagit.

Åke Svensson

Emina Fazlic